

Eiropas Kultūras mantojuma dienas

Publicēts: 26.08.2020.

BŪVKULTŪRA – KULTŪRAS MANTOJUMA UN BŪVNICĪBAS TRAUŠLAIS DIALOGS

No 25. līdz 27.septembrim Latvijā tradicionāli norisināsies Eiropas Kultūras mantojuma dienas, kuru tēma šogad ir īpaši konceptuāla – būvkultūra. Objektus nevienos kāda tipoloģiska vai funkcionāla pazīme, bet gan to tapšanas, uzturēšanas un pilnvērtīgas dzīves īpašs novērtējums. Tie ir labie paraugi, kuru iepazīšana palīdzēs veidot un trenēt katra sabiedrības locekļa izpratni par to, ko gribam redzēt sev apkārt. Būvkultūras paraugi sniegs iedvesmu, kā saglabāt un būvēt, bet sabiedrisko mediju portālā LSM.lv tiks publicēts katra objekta aizraujošais dzīvesstāsts – vairāk nekā 30 objektus komentēs Latvijas spilgtākie arhitektūras un kultūras mantojuma speciālisti.

Ēkas neaug pašas

Kultūras jēdzienam ir plašs definīciju klāsts, bet visās ir uzsvērts – tā nav iedzimta, bet veidojas audzināšanas rezultātā un mijiedarbībā ar sabiedrību. Būvēm ir zināma līdzība. Tās nezaug kā sēnes pašas no sevis, bet tiek veidotas cilvēku rokām, atbilst to audzināšanai un sabiedrības pieprasījumam. Ēkas un to kompleksi ir gluži kā cilvēki – kulturāli un ne visai, harmoniski un graujoši, ārēji spīdoši un iekšēji nestabili, aicinoši un noraidoši, dzīvespriecīgi un īgņas, kļedzoši skaļi un mierīgi klusējoši. Ir ēkas un pilsētvide, kur cilvēks nevilšus jūtas labi un kur gribas uzturēties ilgāk, bet ir būvniecības objekti, kas uzdzen stresu, nepatīkamas izjūtas un kam gribas iet ar likumu. Protams – katram savs, taču būvkultūra ir tas saprātīgais un estētiskais pamats, kas veido patīkamās vietas.

Tieši tāpēc par to ir jārunā arvien un arvien no jauna, jo, kā vēsta profesionāļu ciniskais jociņš “ārstu kļūdas aprok, bet arhitektu neveiksmes bojā dzīvi arī nākamajām paaudzēm”.

Katrai neveiksmei ir attaisnojums – pasūtītāja griba, naudas trūkums vai pārlieta tās vara, nekvalitatīvi materiāli, steiga, nepareiza vieta, laiks, funkcija, pieredzes vai talanta trūkums... Traucē gan vecais, kas maisās pa kājām, gan jaunais, ko gribas, bet kam cilvēki vēl nav gatavi... Un kā gan tautu šļāgera vietā pieradināt pie klasiskās mūzikas? Kā audzināt gaumi, kas nekad nebūs universāla – nedz pasūtītājiem, nedz arhitektiem?

Aktualitātes gaisotnē

Grūti pēdējā laikā atrast mēnesi, kas būtu sacēlis tik lielas kaislības kultūras mantojuma un būvkultūras jomā, kā šī gada jūnijs, kad pēcizolācijas temperaments jo krāšņi izpaudās un turpina izpausties ar pilsētvidi un konkrētām ēkām saistītās diskusijās. Veco māju nojaukšana Bolderājā, Anniņmuižas iespējamais apdraudējums pārdošanas rezultātā, “Rail Baltica” potenciālā ietekme uz pilsētvidi, bēdīgi slavenā jezga ap Alberta ielas 9 liftu, Daugavpils pilsētas dienestu nepārdomātā kapu paplašināšana, agresīvu neprofesionāļu naidīgums un klaja nekompetence, kļūgājot par Dundagas pils logiem, un, protams, Kultūras ministrijas iniciatīva būvēt koncertzāli Elizabetes ielā 2, pirms tam nojaucot tur esošo bijušās kompartijas ēku, kur vienotības vērtējumā nav arī profesionāļu vidē. Pilna buķete gadījumu, kad savs, pilnīgi pretējs viedoklis, ir gan speciālistiem, gan sabiedrībai. Ko šajās strīdus situācijās darīt? Kā palikt kulturāliem pašiem un veidot kulturālu vidi sev apkārt?

Kā cieņu pret pagātņi apvienot ar progresīvu jaunradi un būvēt tā, lai bijušie piemēri iedvesmo, bet topošie nebojā dzīvi nākamajām paaudzēm?

Šie ir jautājumi, kas nav atrisināmi lozungu formā īsās, saspringtās, bieži naidpilnās frāzēs, kas tiek izšautas dažādu diskusiju karstumā. Te iestājas miera, pacietības un ilgtermiņa ceļš, kad sabiedrība ir pelnījusi nevis aizrīties strīdus ābolu graušanā, bet

saņemt kādu labo augļu grozu. Tad, mierīgi izbaudot sajūtas, iedziļinoties un gūstot estētisku baudījumu, pašiem sev formulēt labas būv kultūras piemērus un galvenās pazīmes.

Trauslā substance

“Būvniecība nav tikai būvizstrādājumu lietošana, konstruktīvie risinājumi un drošība, bet būtiskākais – vietas starpdisciplināra izpratne un risinājuma radoša ideja, kas orientēta uz cilvēka dzīves kvalitāti”, uzsver Nacionālās kultūras mantojuma pārvaldes (NKMP) vadītājs, arhitekts Juris Dambis. Viņš atzīst, ka kultūras mantojums saskarsmē ar mūsdienu būvniecību ir trausls.

“Pārāk bieži mūsdienu arhitektūra ir noārdījusi kultūrvēsturiskas vērtības, bet dažkārt kultūras mantojums vēsturiskā vidē ir nepamatoti liedzis parādīties laikmetīgai arhitektūrai.

Rezultātā kompromiss tiek meklēts imitācijā, vēsturisku stilu atdarinājumos, ko visbiežāk pieprasa pasūtītāji – būs *skaisti, droši, pārbaudīti un senlaicīgi*,” cīņu starp veco un jauno, īsto un atdarinājumiem akcentē Dambis. Viņš uzsver, ka ļoti daudz nosaka arhitektūras klienta iekšējā filozofija, ar kuru jāreķinās arhitektam. “Cilvēks cenšas identificēt sevi ar kultūras mantojumu, tradicionālām un pārbaudītām vērtībām. To vajag ļaut darīt, tikai profesionāli jāskaidro un jāpārlicina, kāda ir starpība starp oriģinālu, kopiju un imitāciju. Jo mazāk tiks cienītas kopijas, jo vairāk sabiedrība centīsies saglabāt oriģinālu,” uzskata NKMP vadītājs un rezumē: “Tad mēs iegūsim vairāk patiesa mantojuma cienītājus un dosim attīstības iespēju arī kvalitatīvām mūsdienu laika diktētām izpausmēm.”

Jā, kultūras mantojuma un mūsdienu arhitektūras līdzaspastāvēšanā ir nepieciešams smalks dialogs.

Gadsimtos radītām vērtībām jāizrāda cieņa, savukārt iejūtīga un kvalitatīva mūsdienu arhitektūra var kļūt par jaunu pievienotu vērtību. Šajā smalkajā saspēlē arhitektiem ir jānāk gan ar oriģinālām idejām, gan spēju ambiciozu īstermiņa projektu gadījumos pateikt “nē”. Tas ir profesionālās ētikas jautājums.

“Laba arhitektūra un dizains var rasties tur, kur tie tiek gaidīti. Pasaules arhitektūras kvalitatīvākā daļa ir radusies tāpēc, ka tās pasūtītājiem bija izpratne un ambīcijas. Tā nav vienaldzība, kas pasaulē radījusi tik daudz šedevrus.

Arhitektūra visos līmeņos ir jāuztver kā māksla veidot kvalitatīvu cilvēka dzīves telpu tagadnei un atbildība par nākotni globālā mērogā.

Šodien pasūtītāja loma ir īpaši svarīga,” ir pārliecināts Juris Dambis.

Tieši par atbildīgiem pasūtītājiem un saimniekiem, par radošiem un tālejoši domājošiem arhitektiem būs būv kultūras stāsti šajā slejā – lai mēs kopīgi veidotu labdabīgu vidi šodienai un nākotnes pieminekļus nākotnei, lai neizsmeltu resursus, tukši nedīžotos, strādājot gūtu prieku un rezultātā vairotu vidi, kurā pagātnes smalkā substance veido stingrus pamatus šodienai.

Elvita Ruka, Mg.art.,

NKMP sabiedrisko attiecību speciāliste

Papildus informācija:

Anna Anita Cīrule

Nacionālās kultūras mantojuma pārvaldes

Attīstības daļas speciāliste

[67326602](tel:67326602), anna.anita.cirule@mantojums.lv

<http://www.mantojums.lv>

<https://www.nkmp.gov.lv/lv/eiropas-kulturas-mantojuma-dienas>

